

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בחג השבועות תשע"ה לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון תת"ם

בכניסת החג

ונראה דאיתא בגמרא (ברכות י.) אהא דכתיב (ישעיה לח-א) בימים ההם חלה חזקיהו למות, ויבא אליו ישעיהו בן אמוץ הנביא ויאמר, כה אמר ה' צבאות צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה וגו'. מת אתה בעולם הזה ולא תחיה לעולם הבא. אמר ליה מאי כולי האי, אמר ליה משום דלא עסקת בפריה ורביה. אמר ליה משום דחזאי לי ברוח הקודש דנפקי מינאי בנין דלא מעלי. אמר ליה בהדי כבשי דרחמנא [סתרי דקוב"ה] למה לך, מאי דמפקדת אבעי לך למיעבד, ומה דניחא קמי קודשא בריך הוא לעביד ע"כ.

וכתב ביערות דבש (ח"ב דרוש יד) דלכאורה יש להבין מה ענין זה לכבשי דרחמנא, הלא ראה ברוח הקדש, והוי ליה למימר סתם אין לך למנוע בשביל זה ממצות פריה ורביה. וגם באמת יתמה, הלא כדין טען חזקיהו, איך יעמול ויוליד בנים משחיתים אשר אביהם הם מחללים ואומרים שזה גידל וזה ילד, ואם כן אם מוכרח להוליד רשעים אף שיודע שיהיו רשעים, קללה זו מה טיבה.

אבל הענין כך, כי אמרו גדול שבבעלי תשובה הוא מנשה מלך יהודה, וגדולים בעלי תשובה מצדיקים גמורים (ברכות לה:), ואם כן ראוי לחזקיהו להולידו, רק חזקיהו ראה ברוח הקדש דיוליד רשעים, אבל לא חזי דישובו בתשובה. ועל זה השיב לו ישעיהו, כי חזקיהו השיג ברוח הקדש דרך כסא כבוד משם ישיגו רוח הקודש, ובעל תשובה הקב"ה חותר חתירה מתחת לכסא כבוד, ובפרט במנשה אשר דרשו (סנהדרין קג.) ויעתר לו, אל תקרי ויעתר אלא ויחתור, אם כן אי אפשר להשיגו ברוח הקודש דרך כסא כבוד. וזהו טענתו בהדי כבשי דרחמנא, כי זהו מסודות שעושה בהצנע

במדרש ילקוט (במדבר רמז תרפד) בשעה שקבלו ישראל את התורה נתקנאו אומות העולם בהן, מה ראו להתקרב יותר מן האומות, סתם הקב"ה את פיהן ואמר להם הביאו לי ספר יוחסין שלכם שנאמר (תהלים צו-ז) הבו לה' משפחות עמים, כשם שבני מביאין, ויתילדו על משפחותם (במדבר א-יח). לכן מנאם בראש הסדר הזה אחר המצות, אלה המצות אשר צוה ה' את משה אל בני ישראל בהר סיני, ואחר כך וידבר ה' במדבר סיני שאו את ראש כל עדת בני ישראל, שלא זכו ליטול את התורה אלא בשביל היוחסין שלהן ע"כ. והוא תמוה דמה ענין יוחסין לקבלת התורה. וכבר אמרו (אבות ב-ב) התקן עצמך ללמוד תורה שאינו ירושה לך.

ומתחלה נקדים לבאר מה דאיתא בגמרא (שבת פח:): בשעה שעלה משה למרום, אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם מה לילוד אשה בינינו. אמר להן לקבל תורה בא, אמרו לפניו חמודה גנוזה שגנוזה לך תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם שנברא העולם אתה מבקש ליתנה לבשר ודם, מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו, ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים (תהלים ח-ב). אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה החזיר להן תשובה, אמר לפניו רבונו של עולם מתיירא אני שמא ישרפוני בהבל שבפיהם, אמר לו אחוז בכסא כבודי וחזור להן תשובה, שנאמר (איוב כו-ט) מאחז פני כסא פרשו עננו עליו ע"כ. ויש לדקדק למה נתיירא רק משריפת הבל פיהם, הלא מלאכי אש יכולים לשרוף גם בנגיעתם. וגם למה הוצריכו ה' לאחוז בכסא כבודו, הלא כמה דרכים למקום להצילו שלא יוכלו לפגוע בו.

ממלאכי השרת וצורות קדישי אשר בכסא כבוד, ואם כן אי אפשר לך להשיגו ברוח הקודש, ולכך השען על בוראך ועשה כמצותיו ואל תדאג ע"כ. (ועיין בזה בשמן ראש לסוכות דף קעז).

והנה המלאכים טענו, הרי האדם קרוץ מחומר עלול לחטוא, ולא כדאי לתת להם התורה, תנה הודך על השמים, שאנו עושים באימה וביראה רצון קוננו. ואמר לו הקב"ה החזר להם 'תשובה', וכמו שפירשו המפרשים, תאמר להם שמהני תשובה, וגם אם יכשלו לחטוא יכולים הם לתקן, ויתגדל עוד זכותם לעמוד במקום שגם צדיקים גמורים אין עומדין.

אמנם חשש משה שהמלאכים ישיבו לו, שהם מעכבים קבלת התשובה מהרשעים, כי הם מקטרגים על האדם החוטא ומעכבין להכניס תשובת הרשעים. וזהו שאמר משה מתירא אני שישרפוני בהבל שבפיהם, היינו בטענת פיהם שמדת הדין מעכבת קבלת בעלי תשובה. אמנם מצינו במנשה (סנהדרין שם) ויתפלל אליו ויחתר לו (דברי הימים ב לג-ג), ויעתר לו מיבעי ליה, מלמד שעשה לו הקב"ה כמין מחתרת ברקיע כדי לקבלו בתשובה, מפני מדת הדין [שהיתה מעכבת שלא לקבל פני מנשה בתשובה, ועשה הקב"ה מחתרת ברקיע ופשט ידו וקבלו, בלא ידיעת מדת הדין] ע"ש. וכן אמרו (פסחים ק"ט). וידי אדם מתחת כנפיהם (יחזקאל א-ח), ידו כתיב, זה ידו של הקב"ה שהיא פרושה תחת כנפי החיות, כדי לקבל בעלי תשובה מפני מדת הדין [שמקטרגת ואומרת לא תקבלם] ע"ש.

וזהו שאמר ה' למשה 'אחוז בכסא כבודי והחזר להם תשובה', קבלת תשובה היא מתחת כנפיהם, שעושה מחתרת תחת כסא כבודו לקבלם, ושפיר ראויים הם למתן תורה, כי גם אם יכשלו ויחטאו, יכולים לתקן זאת בתשובה, ולהתעלות עוד יותר ממה שהיו מקדם. - וזהו חיזוק גדול גם לנו, כשעומדים אנו כעת לקבל את התורה מחדש, שלא נסוג אחור לבנו ממה שנכשלנו כבר בחטא ועון, כי נתינת התורה מתחלתה היתה על חשבון זה, שיפרוש ידו מתחת כסא כבודו לקבל אותו בתשובה גם כאשר המלאכים של מדת הדין יקטרגו.

*

והנה במדרש (שמו"ר כח-א) אמרו, ומשה עלה אל האלקים, באותה שעה בקשו מלאכי השרת לפגוע במשה, עשה הקב"ה קלסטירין של פניו של משה דומה לאברהם, אמר להם הקב"ה אי אתם מתביישין הימנו, לא זהו שירדתם אצלו ואכלתם בתוך ביתו. אמר הקב"ה למשה,

לא נתנה לך תורה אלא בזכות אברהם, שנאמר (תהלים סח-ט) לקחת מתנות באדם, ואין אדם האמור כאן אלא אברהם שנאמר (יהושע יד-טו) האדם הגדול בענקים, הוי ומשה עלה אל האלהים ע"כ. ויש להבין איך וויתרו המלאכים על החמדה הגנוזה, בשביל טענה קלושה כזו, שאינו מן הנימוס לדחות מי שהאכיל אותם אכילה שלא היה להם אפילו צורך בה.

ונראה דהנה המלאכים טענו, שאין ליתן התורה למטה לישראל, כי מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו, והיא פסוק בתהלים (ח-ה), והכתוב שם מקדים, 'כי אראה שמייך מעשה אצבעותיך, ירח וכוכבים אשר כוננתה', מה אנוש כי תזכרנו וכו', ויש להבין מהו השייכות לפסוק זה עם טענת המלאכים של מה אנוש כי תזכרנו.

ויש לומר בהקדם מה שכתוב ביערות דבש (ח"א דרוש ח) לבאר מה שאנו אומרים (בברכת התורה) אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו, דלכאורה קשה הלא חזר על כל עם ולא קבלוהו, זולת אנחנו עם ישראל, ואם כן מה זה שאנו אומרים אשר בחר בנו וכו'. וכתב דע כי רבים מחכמי תולדה, ובראשם הרב אבן עזרא חושבים, כי יש כח במזל לגרום לאדם, כפי תולדה שלו, אם יהיה טוב או רע, גנב או צנוע כדמצינו בחכמי התלמוד (שבת קנ"ו). שאמרו הכלדיים ברך גנבא יהיה, ומאן דבמאדים אשיד דמא וכו', וכן שפוט ישפטו בכל קורות הגוף, וכל נמוסו, שבתו וקומו, על פי גרם השמימי, אבל רבים ובראשם הרמב"ם חולקים על זה, וטענתם דאם כן, אף אתה תפר יראה, ויש בזה ביטול לקיום התורה, ושכר ועונש להיות האדם מוכרח מפי המזל, ואם בעת לידתו גזר עליו המזל להרע, מה יעשה העני בזה, לקום נגד משטרי השמים.

אמנם כבר אמרו (שבת שם) אין מזל לישראל, והטעם כי מחמת המזל לא היה ראוי לאברהם להקים זרע בעולם, ואברהם באיצטגנינות שלו ראה כי אינו מוליד, כי כל המזלות מתנגדים לו להקים זרע, אבל ה' שידד המערכות, להקים עם ישראל מאברהם, מתנגד למזל, ולכך אין מזל לישראל, כי לא באו לעולם מפאת המזל, ולכך יכולים הם לשמור התורה, ולבחור בטוב ולמאוס ברע כי אין המזל מכריחם לשום דבר, וזהו הטעם כי כל העמים מיאנו לקבל התורה, כי הם תחת המזל, ומזל גורם להרע ולהטיב, ואיה איפוא שמירת התורה, אמנם נחנו עם ה', ראויים לקבל התורה, כי אין אנו תחת המזל כלל. ובזה תבין מה שאנו אומרים, אשר בחר בנו מכל העמים, דזו היא הבחירה שבחר בנו, שלא נתן לשלוט בנו המזל, כי אם

ובזה, נבוא אל המכוון, כי המלאכים טענו שאין כדאי ליתן את התורה למטה לבני אדם, כי מה יעזו אנוש קרוץ מחומר להלחם ככוכבי שמים מסילותם, לעמוד כנגד מזלו ולא יבוא לידי חטא. וזהו שהקדימו לומר, כי אראה שמ"ך מעשה אצבעותיך, ירח וכוכבים אשר כוננתה, אשר מזל שעה ומזל יום גורם הנהגתו של האדם, מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו. על כן צר ה' קלסתר פניו של משה לאברהם, שאצלו ירדו המלאכים לבשר בשורת הזרע, כי הגם שראה באצטגנינותו שאינו מוליד, אין מזל לישראל, וה' שידד את מזלו, ובאו המלאכים אליו כחום היום, לחמם את המזל צדק, ובישרו לו למועד אשוב אליך כעת חיה ולשרה בן, וממנו הקים ה' את עם ישראל, ולא באו לעולם מפאת המזל, לכך יכולים הם לשמור התורה, לבחור בטוב ולמאוס ברע, כי אין המזל מכריחם לשום דבר.

ואמר להמלאכים, לא זהו שאכלתם אצלו, דמבואר ברש"י (שם) דהא דאין מזל לישראל, הוא משום דעל ידי כח הצדקה משתנה מזלו לטובה ע"ש. ואברהם בגודל מדת החסד שלו, וכמו שרואים איך טרח עם השלשה אנשים הנצבים עליו, ביום שלישי למילתו וכחום היום, ובזה זכה שישתנה מזלו לטובה, ואתם בעצמיכם ירדתם אצלו לבשר הבשורה, על כן שפיר יוכלו ישראל לקיים התורה, גם כאשר יהיה זה נגד המזל שלהם.

והנה האומות העולם לא רצו לקבל את התורה, בשביל שהם מוכרחים במעשיהם בכח המזל, וכאשר ראו ישראל לא חששו לזה, והיו מוכנים לקבל את התורה, תמהו מה ראו להתקרב אלו יותר מאלו, למה אין מזל לישראל, ואינם חוששים מהמזלות כמו שהם חוששים. על זה בא התשובה הביאו לי ספרי יחוסים כדרך שבני מביאים, שהם מתייחסים אחר אברהם ששינה ה' ושידד מזלו לטובה שיוכל להקים את עם ישראל, והם לא באו לעולם מפאת המזל, על כן היו הם מוכנים לקבלת התורה.

*

וביום הביכורים בהקריבכם מנחה חדשה לה' בשבועותיכם, מקרא קודש יהיה לכם (במדבר כח-כו). ויש לומר כי הכתוב אומר (שמות יט-א) בחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים, ביום הזה באו מדבר סיני. וברש"י לא היה צריך לכתוב אלא ביום ההוא, מהו ביום הזה, שיהיו דברי תורה חדשים עליך כאילו היום ניתנו ע"כ. ואם כן בכל שנה ושנה כאשר באים ימי החודש השלישי, יש להאדם להתעצם עם הימים הללו, כאילו עוברים עליו גם היום. ומבואר בספרי קודש שאין זה רק כדמיון, אלא בכל

הגביה אותנו למעלה מהמזל, ובשביל זה קבלנו התורה, כי לא היה ביד המזל להכריע אותנו בשמירת המצות, מה שאין כן אילו הניח אותנו תחת המזל, לא היה לנו אפשר כמעט לקבל תורה, מטעם הכרחיות המזל ע"כ.

ומענין לענין נראה בזה לבאר מה שנאמר באברהם, וירא אליו ה' באלוני ממרא, והוא יושב פתח האהל כחם היום (בראשית יח-א). וברש"י שהוציא הקב"ה חמה מנרתיקה שלא להטריחו באורחים (בבא מציעא פו.) ע"כ. ונראה לומר עוד, דאיתא בגמרא (שם) אמר רב יהודה אמר רב מנין שאין מזל לישראל [דעל ידי תפלה וזכות משתנה מזלו לטובה] שנאמר (בראשית טו-ה) ויוצא אותו החוצה, אמר אברהם לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם בן ביתי יורש אותי, אמר לו לאו כי אם אשר יצא ממעיק. אמר לפני רבוננו של עולם נסתכלתי באיצטגנינות שלי [חכמת המזלות] ואיני ראוי להוליד בן. אמר ליה צא מאיצטגנינות שלך [היינו דכתיב ויוצא אותו החוצה חוץ מאיצטגנינותו], שאין מזל לישראל. מאי דעתך, דקאי צדק [שהוא מזל שלך] במערב [שהוא מקום מצונן, ואין ראוי להוליד], מהדרנא ומוקמינא ליה במזרח [שהוא מקום חום], והיינו דכתיב (ישעיה מא-ב) מי העיר ממזרח צדק [הקב"ה קראו להביאו למזרח] יקראו לרגלו ע"כ. וכיון שרצה ה' לבשר אז לאברהם על ידי המלאכים בשורת הזרע, הוצרך ה' אז לחמם את המזל צדק כדי שיוכל אברהם להוליד, ולכן הוציא אז החמה מנרתיקה, כדי שיתחמם המזל צדק שהוא קר. ולכן כתיב 'כחם' היום חסר ו', כי מזל צדק הוא המזל הששית לפי סדר חנכ"ל שצ"ם, ורימוזו הכתוב הטעם שהוציא אז החמה מנרתיקה, בשביל שהיה לאברהם חסרון על ידי מזלו, שהוא המזל הששית, והיה חסר ו', שלא היה יכול להוליד, על כן לחמם את המזל צדק הוציא ה' חמה מנרתיקה והיתה חום היום.

ובזה יובן עוד מה שנאמר בלידת יצחק, ותאמר שרה צחוק עשה לי אלקים, כל השומע יצחק לי (שם כא-ו). וברש"י הרבה עקרות נפקדו עמה וכו' (ב"ר נב-ח) ע"כ. ויש להבין מה היתה התועלת בזה, ולא עביד קוב"ה ניסא למגנא, ואדרבה הרי זה מגרע חשיבות הנס של לידת יצחק, שגם גויי הארץ נפקדו כמות שרה. אך לפי מה שנתבאר יובן, כי הסיבה שהוליד אברהם, היתה על ידי ששינה ה' את מזל צדק ממערב למזרח, ולכן אם כי מזל צדק אינו מוליד, הרי נשתנה המזל למזרח. ואם כן כיון דכל הנשים הנולדות במזל צדק הם עקרות ואין מולידות, לכן כעת שעצם המזל נשתנה ממערב למזרח, על כן בטבע הרבה עקרות נפקדו עמה.

ומבואר באור החיים הק' (שמות כ-א) וידבר אלקים את כל הדברים האלה 'לאמור', שנתן ה' כח בדברות אלו שהם בעצמם יאמרו לישראל. וכתב כי הקב"ה אמר עשרת הדברות בדיבור אחד, מה שאי אפשר לאדם לומר כן (רש"י כ-א), וכשהשמיעם לישראל השיגו הם לשמוע שתי דברות מהם אנכי ולא יהיה, ויצתה נשמתם כאומרו (שיר ה-ו) נפשי יצאה בדברו, ולא יכלו להבין עוד, ושאר הדברים נחצבו להבות אש מקולו יתברך, ועמדו סדורים על הר סיני, עד שחזרה נשמת ישראל בטל חיים, ובאו הדברות שהם קולות האדיר ברוך הוא, והיו מדברות לכל אחד מישראל ע"ש.

וזהו אחת דבר אלקים, הקב"ה דיבר כל העשרת הדברות יחד בדיבור אחת, אבל רק שתיים זו שמעתי, לא היה אפשר לנו לשמוע ולהבין רק שתיים, אנכי ולא יהיה, כי עזו לאלקים, ויצאה נשמתם בדברו, והשמונה דברות שלאחריה נשארו הדברות סדורות על הר סיני, וממנה שמענו אותם.

הרי לנו כי גם בשעת מתן תורה, הדיבור שיצא מפי ה' לא נתעלמה ולא נאבדה אלא עמדה על הר סיני עד שחזרה נשמתם, והדיבור בעצמו היתה מדברת גם אחר זמן, ושמעוה ישראל. וכמו כן נשאר כח הזה לעולמי עד, קול גדול ולא יסף (דברים ה-ט), ובתרגום ולא פסק, והצדיקים מקרא קודש יהיה להם בחג השבועות, לשמוע קול הדיבור מפי ה' גם בזמן הזה.

*

צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה, בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו וביום שמחת לבו (שיר ג-א). ודרשו חז"ל (תענית כו:) ביום חתונתו זה מתן תורה ע"ש. אנו עומדים כעת בשמחת החתונה שלנו עם התורה, אשר תואר כלה מאד נתעלה בקבלת יום זה עשרת הדברים. וכמו שמסיימים (בברכת האירוסין) מקדש עמו ישראל על ידי חופה וקידושין. בעת הנישואין הכלה עוזבת את בית אביה, ומעתה נכנסת לרשות בעלה, ודרה עם בעלה יחד, ומשנה את שם משפחתה לשם משפחת בעלה, ואינה עוזבת אותו לעולם בלי רשותו. וכאשר יש חילוקי התנהגות בין בית אביה לבית בעלה, היא עושה כאשר כשרה את רצון בעלה. וכמו כן אצלינו, קודם שקבלנו את התורה היינו דרים בבית אחר, בבית של עולם הזה עם כל תאוותיה, ובזמן חתונתנו במתן תורה נכנסנו לביתו של הקב"ה, לשנות כל צורת החיים שלנו כרצונו ית"ש.

ומעתה נחזי אנן, אם האשה תאמר אחר חתונתה שאינה מוכנת לשנות דירתה לגמרי לבית בעלה, אלא רוצית להחזיק לדור גם להלאה בבית אביה בזמנים שונים

שנה כאשר באים ימי מועדי ה', מתעורר ההארזה מזמן ההוא, בפסח מזמן חירותינו, ובשבועות מזמן מתן תורתנו (עיין בקדושת לוי לשבועות). ואנו מקבלים את התורה מחדש כאילו היום ניתנה.

והכוונה בזה הוא, דאם כי כבר קבלנו התורה מאז, ואיך שייך לקבלה שנית עוד הפעם. אך יש קבלת התורה בכמות, קיום תרי"ג מצות התורה, ויש באיכות איך תהא קיום המצוה. כל אחד קורא קריאת שמע ומניח תפילין ומתפלל, אבל לא ראי זה כראי זה, ועבודת בני עלייה אין לה כמעט דמיון לעבודת פשוטי העם, ועל זה שייך לקבל יותר ויותר על עצמו מדי שנה בשנה, עד שעבודת השנה הבאה תהא כתורה חדשה נגד השנה שעברה.

ועל זה ניתנה מתחלה ימי הספירה, לתקן יום יום חלק ממדותיו, עד דזכאה איהו מאן דמטי טהור להאי יומא, וכפי עבודתו שהיה לו בההכנה לקבלת התורה, כן תהא קבלתו באיכות ביתר שאת. והנה המצות ומעשים טובים שהאדם עושה הם מנחה לה', ובחג השבועות הוא הזמן של בהקריבכם 'מנחה חדשה' לה', שתהא אומר הבא מן החדש, קיום המצות מיום ההוא ולהלאה תהיה כמנחה חדשה שלא הביא עדיין. וזה תלוי 'בשבועותיכם', כפי מה שעברה עליכם השבע שבועות מקודם, איך עשה עצמו כלי לקבלה, שכפי זיכוך האדם כן שאיפתו יותר, ואהבתו לה' ולמצותיו מתעלה יותר.

והזוכה להכין עצמו כראוי, זוכה ביום מתן תורה לשמוע קולות וברקים כנתינתן מסיני כידוע מצדיקים, ועל כן סיים הכתוב שאם תקריבו מנחה חדשה לה', עבודה חדשה, בשבועותיכם, אז 'מקרא קודש יהיה לכם', תזכו לשמוע הקריאה הקדושה ממתן תורה, כאילו היום ניתנה.

ולבאר הדברים איך יתכן לשמוע קול הדברות שנאמרו זה אלפי שנה, יש לומר דהכתוב אומר (תהלים סב-ב) אחת דבר אלקים שתיים זו שמעתי כי עזו לאלקים. ונראה בביאורו דאיתא במדרש (שהש"ר א-ב) ישקני מנשיקות פיהו כי טובים דודיך מיין (שיר א-ב), רבנן אמרין הדיבור עצמו היה מחזור על כל אחד ואחד מישראל, ואומר לו מקבלני את עליך, כך וכך מצות יש בי, כך וכך דינין יש בי וכו', כך וכך מתן שכר יש בי, והוא אומר הן הן, מיד הדיבור נושקו על פיו, הדא הוא דכתיב (דברים ד-ט) פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך, דברים שראו עיניך איך היה הדיבור מדבר עמך ע"כ. הרי לנו פלא עצומה, כי הבל פי דיבור ה' יש בה כח הדיבור, והדברות עצמן היו מדברים.

וזהו ההתחדשותו של יום מתן תורה אצלנו, יום חתונתו, לקבל על עצמו לדור ביחד עם ה' ותורתו, ולשהות במחיצת התורה כל הימים, הן בימים של שלווה והן בימים שיש בהם קישויים, לעולם לא נעזוב ולא נפסיק הקשר שלנו, ולחזק הנישואין שלנו בכל עוז. ונזכה לקבל את התורה בשמחה וטוב לב, והתורה מחייבת את עצמה גם לנו, ליתן לנו אורך ימים בימינה ובשמאלה עושר וכבוד, עדי נזכה בגאולתן של ישראל, ואז נאמר הנה אלקינו זה קוינו לו ויושיענו, בביאת בן דוד בב"א.

כאשר תעלה כן על דעתה. והיא רוצה להחזיק את שם משפחתה גם להלאה ביחד עם שם משפחת הבעל, כל בר דעת יאמר לה שזה דבר שאי אפשר, כי הנישואין מחייבת אותה להפסיק כליל עם דירתה הקדום. וכמו כן כאשר יאמר יהודי, הן אמת שנתארסתי בקבלת התורה, וזהו יום חתונתי ושמחת לבי, אבל אני רוצה לדור גם בתוך הבלי העולם הזה, לאכול מפריה ולשבוע מטובה, פעם חיי עולם ופעם חיי תורה, הרי זה מעילה וסתירה להמושג של יום חתונתו, כי נישואי תורה מחייבת את האדם שינוי בכל מעשיו.

סעודת יום א' דשבעות

ואם כן היה משה בשמים ארבעים יום שלימות, ולכן מלקין אותו ארבעים.

אמנם לכאורה דברי היערות דבש צריכין ביאור, דהא מבואר בגמרא (יומא ד:) דלכולי עלמא בשבעה בסיון עלה, ושהה ארבעים יום עד שבעה עשר בתמוז ע"ש. ואיך אמר דלרבי עקיבא עלה בשמיני וחסר יום אחד מהארבעים. אך יש לומר באופן אחר קצת, דלמאן דאמר בששה בסיון ניתנה תורה ועלה בשביעי, אם כן היה יכול לעלות אז בהשכמה, וכאשר ירד ב"ז בתמוז בתחלת שעה ששית (שבת פט.), הרי היה בשמים ארבעים יום שלימות, מתחלת יום שבעה בסיון עד אמצע היום של שבעה עשר בתמוז, ושפיר ניתנה תורה לארבעים יום שלימות, על כן יש להלקותו גם כן ארבעים שלימות, וזהו דעת רבי יהודה.

אבל לרבי יוסי דבשבעה בו ניתנה תורה, ומבואר בפרקי דרבי אליעזר (פרק מו) דבשש שעות ביום קבלו ישראל את הדברות, ובתשע שעות ביום חזרו ישראל לאהליהם ע"ש. אם כן כשעלה אחר כך באותו יום בשבעה לחודש, לא היה משה בשמים ארבעים שלימות, שהרי ירד ב"ז בתמוז בתחלת שעה ששית, ועלייתו היתה רק בשעה התשיעית, על כן מלקין אותו רק ארבעים חסר אחת, כי לא היה בשמים לקבל את התורה רק ל"ט ימים שלימות.

*

והנה מצינו בחטא העגל שאמר הכתוב, וירא העם כי בושש משה לרדת מן ההר (שמות לב-א). וברש"י כשעלה משה להר, אמר להם לסוף ארבעים יום אני בא בתוך ו' שעות, כסבורים הם שאותו יום שעלה מן המנין

בגמרא (פסחים סח:) רב יוסף ביומא דעצרתא אמר, עבדו לי עגלא תילתא, אמר אי לאו האי יומא דקגרים, כמה יוסף איכא בשוקא ע"כ. ויש לדקדק למה הדגיש לקראו בתואר 'יומא דעצרתא', ולא אמר יומא דמתן תורה, אשר עבור זה היה כל שמחתו. וגם למה צוה להכין לו עגלא תילתא דייקא.

ונראה בהקדם לבאר מה דאיתא במשנה (מכות כב.) כמה מלקין אותו, ארבעים חסר אחת, שנאמר (דברים כה-ב) במספר ארבעים, מנין שהוא סמוך לארבעים, רבי יהודה אומר ארבעים שלימות הוא לוקה ע"כ. ויש להבין במה פליגי. ונראה על פי מה שכתוב ביערות דבש (ח"ב דרוש יא בסופו) דאמרו חז"ל (שם כב:) דבספר תורה כתיב ארבעים, ואתו רבנן ובצרו חדא, דהענין הוא דאיתא במדרש (במדב"ר ה-ד) למה חייבתו התורה ליתן לו מלקות ארבעים, לפי שעבר על התורה שניתנה לארבעים יום ע"כ. והנה לפי דעת רבי עקיבא (שבת פו.) בשבעה בסיון ניתנה תורה, ולמחרת עלה משה בהר סיני, דהיינו ח' סיון, ובי"ו בתמוז כלו מ' יום, דבי"ז בתמוז בהשכמה ירד ונשתברו לוחות בעונותינו הרבים, צא וחשוב כ"ג דסיון וי"ו דתמוז הרי ל"ט. אך באמת הא דתורה נתנה בז', משום שיום אחד הוסיף משה מדעתו והסכים הקב"ה על ידו, אבל זולת זה היה ראוי ליתן בששה בסיון, והיו ארבעים יום שלמים, ולכך בתורה שהיה קודם הוספת משה מדעתו, היה מ' יום, לכך כתיב ארבעים יכנו, אבל רבנן, תלמידי משה, שהסכימו כי בז' נתנת תורה והסכים המקום, לא היה משה בהר רק ל"ט ימים, לכך בצרו ליה חדא ע"כ. ומעתה יש לומר דרבי יהודה סבירא ליה כדעת רבי יוסי דבאמת ניתנה תורה בששה בסיון, ואחר כך עלה,

הוא, והוא אמר להם שלימים מ' יום ולילו עמו, ויום עלייתו אין לילו עמו, שהרי בו' בסיון עלה, נמצא יום מ' בי"ז בתמוז. בט"ז בא השטן וערבב את העולם והראה דמות חשך ואפילה וערבוביא, לומר ודאי מת משה, לכך בא ערבוביא לעולם, אמר להם מת משה שכבר באו שש שעות ולא בא וכו' כדאיתא במס' שבת (דף פט.). ע"כ. ולכאורה יש להבין למה לא ביאר משה לישראל בעלייתו מהו חשבונו בארבעים יום הללו, שלא יבואו ישראל לידי טעות, ולא ידעו זמן בואו בחזרה.

*

ובאמת מועדי ה' מכפרת על חטא העגל, וכדאיתא בפייט

(יום ב' דפסח) יכופר אלה (אלהיך ישראל) באלה הם

מועדי. דהיינו מה שחטאו בעגל יכופר באלה הם מועדי. ומבואר בבנין אריאל (פ' בלק) דזהו שאמר האתון לבלעם, כי הכיתני זה שלש רגלים (במדבר כב-כא), וברש"י רמז לו, אתה מבקש לעקור אומה החוגגת שלש רגלים בשנה (תנחומא ט) ע"כ. כי בלעם רצה לעורר עליהם החטא של העגל, וכמו שנאמר (שם כב-א) וישת אל המדבר פניו, ובתרגום לקבל עגלא דעבדו ישראל במדברא, על כן רימזו לו אתה הולך לעקור אומה משום שעשו את העגל, אולם אינך רואה כי חוגגת שלש רגלים, וזה מכפר על חטא העגל ע"כ.

ובפרדס יוסף (פ' תשא אות נב) כתב בשם ספר זכרון מנחם,

כי מועדי ה' הם חמשה עשר יום, פסח שבעה,

סוכה שבעה, שבועות אחד, ושמיני עצרת לא נקרא חג (רמ"א או"ח סימן תרסח-א). ובמעשה חטא העגל נאמר חג לה' מחר (שמות לב-ה), ולא עשו חג רק רביע יום, שהתחילו למחרת בהשכמה עד שעה ששית שבא משה, ונתן ה' עבור זה חמשה עשר יום חג בקדושה, שהמה ששים נגד החג של העגל, וכדין כל האיסורים שבטלין בששים ע"כ.

וכיון שעצם המועדים הם כפרה להחטא העגל, על כן

במועד ביומא דעצרתא עביד עגלא תלתא, שהחג

מכפרת על חטא העגל, והקפיד על זה ביום מתן תורה דייקא, כי האי יומא גרים חומר החטא, שלא למדו ממנו כי הארבעים יום הם יום ולילה עמו.

*

ויש בזה רמז, שמשה רבינו לימד את ישראל, כי אותו

יום שאין לילו עמו, שלא קידש מתחלה את הלילה

כראוי, יום כזה אינו נחשב ליום, והלילה צריכה להיות מקודש לתורה, כי אין אדם לומד רוב חכמתו אלא בלילה (רמב"ם ה' תלמוד תורה ג-ג), ויש לקדש את הלילה בקדושה ופרישות, ואז יש יכולת להאדם לקדש את היום שלאחריו.

הוא, והוא אמר להם שלימים מ' יום ולילו עמו, ויום עלייתו אין לילו עמו, שהרי בו' בסיון עלה, נמצא יום מ' בי"ז בתמוז. בט"ז בא השטן וערבב את העולם והראה דמות חשך ואפילה וערבוביא, לומר ודאי מת משה, לכך בא ערבוביא לעולם, אמר להם מת משה שכבר באו שש שעות ולא בא וכו' כדאיתא במס' שבת (דף פט.). ע"כ. ולכאורה יש להבין למה לא ביאר משה לישראל בעלייתו מהו חשבונו בארבעים יום הללו, שלא יבואו ישראל לידי טעות, ולא ידעו זמן בואו בחזרה.

ונראה דאיתא בגמרא (שבת פז.) שלשה דברים עשה משה

מדעתו והסכים הקב"ה עמו, הוסיף יום אחד

מדעתו וכו'. מאי דריש, וקדשתם היום ומחר (שמות יט-י), היום כמחר, מה למחר לילו עמו, אף היום לילו עמו [והוא לא אפשר] ולילה דהאידינא נפקא ליה, שמע מינה תרי יומי לבר מהאידינא וכו'. ומנא לן דהסכים הקב"ה על ידו, דלא שריא שכינה עד צפרא דשבתא ע"כ. ובתוס' שם דאין זה דרשה גמורה, אלא משמע דהיום ממש, דאי לאו הכי אין זה מדעתו ע"כ. ואם כן ממתן תורה היו צריכים ישראל ללמוד, שכאשר כולל היום עם הימים הבאים אחריו, אז כוונתו ליום שלילו עמו, שהרי כן דיבר אז משה שיהיו נכונים לשלשת ימים, והסכים הקב"ה עמו, ולא נכלל בחשבון זה יום שאין לילו עמו.

וזהו שאמר הכתוב, וירא העם כי בושש משה, כי לפי

חשבונם אותו יום שעלה הוא מן המנין, וממילא

נתאחר זמן בואו. ובא הכתוב לרמז, כיון שיתכן טעות כזה, למה לא היה זהיר משה לפרט להם יותר, על זה בא הרמז כי בושש משה, בא שש, הרי ראו כי בא ששה בסיון ולא ניתנה תורה עד למחרתו, דלא שריא שכינה עד צפרא דשבתא משום דדרשינן היום כמחר וצריכין ליום שלם, על כן מזה היה דן משה שיבינו גם כאן שכוונתו לארבעים ימים שלימות יום ולילו עמו. - ומעתה מה גרם לחטא העגל, בשביל שלא למדו מיום מתן תורה, שהוסיף משה יום אחד מדעתו משום שדרש שהיום צריך להיות לילו עמו, וכמו כן כאשר אמר משה שיורד לסוף ארבעים יום, היינו כאשר לילו עמו.

והנה יום מתן תורה נקרא בשם עצרת. וכתוב בספר נפש

חיה (או"ח סימן תצד) כי ה' צוה וקדשתם היום ומחר,

ומשה הוסיף יום אחד מדעתו, ואמר אל העם היו נכונים לשלשת ימים, ועצר את קבלת התורה ביום אחד, ועל שם זה קראוהו בשם 'עצרת' ע"כ. ולכן רב יוסף ביומא

נעילת החג

בה שלש שעות בכל יום, שזה מורה על גודל חשיבותה, תורה קדושה כזו נתן לנו.

אך יש בזה עוד כוונה, דהנה אמרו (שבת פח:): בשעה שעלה משה למרום, אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם מה לילוד אשה בינינו, אמר להן לקבל תורה בא, אמרו לפניו חמדה גנוזה שגנוזה לך תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם שנברא העולם, אתה מבקש ליתנה לבשר ודם, (תהלים ח-ה) מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו, ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים [אדיר הוא הרבה בארץ, ואין ראוי לך ליתן הודך שם כי אם על השמים] ע"כ. ובודאי שאין הכוונה שביקשו המלאכים שיתנו להם אותה תורה כפי מה שנכתבה כעת, אשר כמעט אין בה גם ענין אחד ששייך למלאכים.

אלא הענין הוא כמו שכתב הרמב"ן (בפתיחתו על התורה) וז"ל, יש בידינו קבלה של אמת, כי כל התורה כולה שמותיו של הקב"ה, שהתיבות מתחלקות לשמות בענין אחד, כאילו תחשוב על דרך משל כי פסוק בראשית יתחלק לתיבות אחרות וכו'. ונראה שהתורה הכתובה באש שחורה על גבי אש לבנה, בענין הזה שהזכרנו היה, שהיתה הכתיבה רצופה בלי הפסק תיבות, והיה אפשר בקריאתה שתקרא על דרך השמות, ותקרא על דרך קריאתנו בענין התורה והמצוה, ונתנה למשה רבינו על דרך קריאת המצות, ונמסר לו על פה קריאתה בשמות. וכתב עוד (שם) שכל הנמסר למשה רבינו בשערי הבינה, הכל נכתב בתורה בפירוש, או שרמוזה בתיבות או בגימטריאות, או בצורת האותיות הכתובות כהלכתן או המשתנות בצורה כגון הלפופות והעקומות וזולתן, או בקוצי האותיות ובכתריהם, כמו שאמרו כשעלה משה למרום, מצאו להקב"ה שהיה קושר כתרים לאותיות, אמר לו אלו למה, אמר לו עתיד אדם אחד לדרוש בהם תלי תלים של הלכות ע"כ. ורצו המלאכים שיתן ה' להם את תורתו בצירופים שונות, הנוגע למעלה בעבודת המלאכים, ותנה הודך על השמים.

אמנם ה' לא רצה ליתן את תורתו בעליונים אלא בתחתונים, והציע את התורה מתחלה לאומות העולם, ובודאי שגם להם היתה נתונה בצירופים אחרים, שהרי לא שייך בהם הסיפורים של האבות ויציאת מצרים.

אנו עומדים כעת ביום מתן תורתנו, אשר היום הזה נהיית לעם לה' אלקיך, ובחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו, ולא שמנו כגויי הארצות וכמשפחות האדמה, ומדי שנה בשנה כאשר אנו רואים הפחיתות שמתהווה בחיי האומות, מתעלה אצלנו חשיבות קבלת התורה ביתר שאת, שאנו חיים בעולם אחר מבני האדם השקועים בתאוות העולם.

הכתוב אומר (תהלים קמו-ט) מגיד דבריו ליעקב, חוקיו ומשפטיו לישראל, לא עשה כן לכל גוי, ומשפטים בל ידעום. ויש להבין סיום הכתוב דנראה לכאורה מיותר, דבודאי שאם לא הגיד להם, הרי משפטים בל ידעום. ועוד שהתחיל שהגיד 'חוקיו ומשפטיו' לישראל, ולא עשה כן לכל גוי ומשפטים בל ידעום, הלא גם החוקים לא הודיעם. ועל כולם קשיא, הרי אמרו (עבודה זרה ב:) מאי דכתיב (דברים לג-ב) ה' מסיני בא וזרח משעיר למו, וכתוב (חבקוק ג-ג) אלוה מתימן יבוא וגו', מאי בעי בשעיר ומאי בעי בפארן, אמר רבי יוחנן מלמד שהחזירה הקדוש ברוך הוא על כל אומה ולשון ולא קבלוה, עד שבא אצל ישראל וקבלוה ע"כ. ואם כן ה' מצדו עשה כן גם לכל גוי, שרצה ליתן התורה, אלא הם לא רצו בה, ואם כן למה תלה אותו בה', שלא עשה כן לכל גוי.

ונראה דאיתא בגמרא (שבת פח:). דרש ההוא גלילאה עליה דרב חסדא, בריך רחמנא דיהב אוריין תליתאי לעם תליתאי על ידי תליתאי וכו' ע"ש. וברש"י פירש אוריין תליתאי, תורה נביאים וכתובים ע"כ. ויש מפרשים דרימו לתורה שבכתב, ותורה שבעל פה, ותורת הנסתר ע"כ. ויש לומר עוד, דאיתא בגמרא (עבודה זרה ג:) י"ב שעות הוי היום, שלש שעות ראשונות יושב הקב"ה ועוסק בתורה וכו' ע"ש. הרי לנו עד כמה מחשיב ה' את תורתו, אם כי התורה כולה היא עצם חכמתו ית"ש, והוא היודע והוא המדע, ולא מיתוסף אצלו שום ידיעה חדשה בלימודו, אף על פי כן הוא מקדיש רבע היום לעסוק בתורתו. ועל זה אנו מברכין (בברכת התורה) אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את 'תורתו', שאותה התורה שהוא עצמו עדיין עוסק בה, בחר אותנו ונתן אותה גם לנו לעסוק בה. על כן האי גלילאה כאשר רצה להדגיש חשיבות התורה שקבלנו אמר, בריך רחמנא דיהב לנו אוריין תליתאי, אותה התורה שהוא עצמו כביכול יושב ושונה

ידעום, מלשון חיבור, על דרך והאדם ידע את חוה אשתו (בראשית ד-א), שלא יתכן אצלם חיבור נפשותם בתורה.

*

מבואר בטור (או"ח סימן תיז) דהמועדים נתקנו כנגד האבות, פסח כנגד אברהם דכתיב לשי ועשי עוגות (בראשית יח-ו), ופסח היה. שבועות כנגד יצחק, שתקיעת שופר של מתן תורה היה בשופר מאילו של יצחק, סוכות כנגד יעקב וכו' ע"כ. וכן מבואר בפרקי דרבי אליעזר (פרק לא) שתי קרניו של איל, של שמאל נשמע קולו על הר סיני שנאמר (שמות יט-ט) ויהי קול השופר הולך וחזק מאד ע"ש. ויש להבין למה בחרו לתקוע במתן תורה בשופר אילו של יצחק דייקא.

ונראה כי מעשה העקידה היה הנסיון העשירי לאברהם, וגם נסיון לבנו יצחק, למסור את נפשו עבור ציווי ה', ומאז מוטבע בנו גודל כח המסירת נפש שיש בתוך הכלל ישראל. וזהו יסוד התורה כולה להיות נכנע לרצון קונו. ואם יש בכח האדם למסור חייו עבור ה', מכל שכן שיש בכחו למסור איזה רצון או תאוה עבור ציווי ה', שהוא בקל יותר מלמסור חייו. ועל כן לקח ה' את אילו של יצחק לתקוע בו במתן תורה, להורות כי יש אתנו כח המסירת נפש מהאבות לקיים דבר ה'.

והנה עצם שחיטת בנו עבור ציווי ה', היה נסיון קטנה, כי מי לא יעשה זאת כאשר ה' מצוהו על ככה, והלא אם יתחכם על גזירת ה', הרי ביד ה' ליטול מעצמו את נשמת הבן עם אביו יחד. רק עיקר הנסיון היתה, שעשהו בשמחה, כי שאר בני אדם אם כי היו מקיימים מצות ה', מכל מקום היה לבם כואב ומתרעמים למה צוה ה' כזאת. ואברהם אבינו נזדרז למצוה, וישכם אברהם בבוקר ויחבוש את חמורו (בראשית כב-ג), לא המתין עד הנץ, ולא צוה לאחד מעבדיו, אלא ויחבוש הוא עצמו, שהאהבה מקלקלת את השורה (ב"ר נה-ח). ולא היה לו קושיות לטעון לפני ה', אתמול אמרת לי כי ביצחק יקרא לך זרע, ועתה אתה אומר קח נא את בנך (עיי' רש"י כב-ב), אלא עשה רצון קונו באמונה.

אך מעשה העקידה מלמדת אותנו עוד יותר, והוא מה שאמרו (דב"ר ד-ה) שהקב"ה אומר שמעו לי, שאין אדם שומע לי ומפסיד ע"ש. דאיתא באור החיים הק' (בראשית יח-י) דכשנולד יצחק לא היה ראוי להוליד כי בא מסטרא דנוקבא, שהיה לו נשמת חוה, ובמעשה העקידה פרחתה אותה הנשמה ובא לו לתוך האיל, וזכה לנפש הראויה להוליד (ומקורו במדרש תלפיות ענף יצחק). ואם כן כששמע

ולא עוד, אלא שגם המצות והדינים שהיה נותן להם, לא היו אלא דינים פסוקות בלי הסברת טעמי ההלכות שהם סברות עמוקות ודקות שאין דעתן סובלתן, רק לעם ישראל שאין דוגמא לחכמתם יכולים ללמוד ולהבין עומק התורה. וכי נוכל לצייר שגוי יוכל ללמוד מסכת בבא קמא, ולהבין כל החילוקים למה דין אחד משתנה מחבירו בחילוקים וסברות דקות, אשר גם פשוטי ישראל קולטים אותה בקישוי. ולא היה במציאות ליתן להם רק תורה של דינים מסודרות, מתי חייב ומתי פטור, מתי מותר ומתי אסור, כחך בלי טעם.

וגם מה שאנו זכינו שכל אחד מישראל מקושר באות אחד בתורה, והששים רבוא נשמות מכוונים נגד ששים רבוא אותיות שבתורה (מגלה עמוקות ואתחנן אופן קפו). דבר כזה לא יתכן באומות העולם, שאין מספרם ששים רבוא נשמות בכלל. ועל כרחק שהתורה שהציע להם ה', היתה סוג אחר של תורה לגמרי ממה שקבלו ישראל את התורה.

ואם כן שלשה הדרגות היו בתורה קודם נתינתה בצירופים שונות, חדא, המלאכים ששאלו הודך על השמים, הם ביקשו שיצרפו אותיות התורה כפי מה שנוגע להם. שנית, כשהציע ה' את תורתו להאומות, היתה גם כן התורה בצירופים אחרים כפי מה שנוגע להשגת עם הדומה לחמור. שלישית, התורה כפי מה שהיא עתה, נתונה לעם נבון וחכם כישראל, המשיגים עומק התורה, והם דבוקים באותיותיה. ועל זה רמז האי גלילאה, בריך רחמנא דיהב אוריין תליתאי, שהתורה שלנו היא הסוג השלישית שהתווכחו עליה מתחלתה, ולא נתן התורה למלאכים כבחינתם, וגם לא נתנה לגויי הארץ כבחינתם, אלא בחר ליתנה באופן השלישית, כפי מה שנוגע לנו, וזה אוריין תליתאי.

וזהו שאמר הכתוב, מגיד דבריו ליעקב יחוקיו ומשפטיו לישראל, שדיני התורה שנתן לנו אין הם חוקים בלי טעם, אלא יש בהם גם משפט, שנוכל להשיג בשכלנו עומק טעם כל דין ודין, ולמה שונה פרט אחד מחבירו, ודבר זה לא עשה כן לכל גוי, שגם כאשר הציע להם תורתו, אין הם יכולים לירד גם להתחלת דעת תורה ומכל שכן לסופה, ואצלם התורה היתה נתונה רק כחוק בלי טעם, ומשפטים בל ידעום, שלא הודיעם המשפט, היינו ההבנה בהשכל, ומשפטים בל ידעום. ועוד דבר שלא עשה לכל גוי כאשר הציע להם תורתו, שבני ישראל הם דבוקים באותיותיה, ששים רבוא נשמות ישראל דבוקים בששים רבוא אותיות התורה, אבל באומות העולם לא שייך זה, ומשפטים בל

לאנשים, ואיש אחר מישראל לא יקח אתכם, כי לא יבא עמוני בקהל ה' (דברים כג-ד), ואז עדיין לא נפסקה ההלכה של עמוני ולא עמונית (רש"י שם ד-ה). וכאשר שמעה זאת ערפה, לא היתה מוכנת לוותר להתגייר ולשבת בודד. אבל רות בגודל צדקתה היתה מוכנת גם לזה, להפקיר את עצמה, ובלבד שתוכל לחסות בצל כנפי ה'.

ואמרה לנעמי כי אל אשר תלכי אלך וגו', ובאשר תמותי אמות ושם אקבר (א-טו). וברש"י אמרה לה אסור לנו לצאת חוץ לתחום בשבת, אמרה לה באשר תלכי אלך וכו'. אמרה ארבע מיתות נמסרו לבית דין, והשיבה באשר תמותי אמות וכו' (יבמות מו:). ע"כ. וכתוב בספר שם משמואל (פ' נצבים תרעה) בשם אביו בעל אבני נזר זצ"ל, שלא השיבה רות אשמור את עצמי מלעבור על חיובי מיתות בית דין, אלא אמרה שאפילו אם מהגירות תצמח לה מיתת בית דין, בכל זאת כדאי היא לה להיות יהודית, וגם חייבי מיתות בית דין יש להם חלק לעולם הבא, ומוטב לה להיות מוממת בבית דין מלהיות מחסידי אומות העולם ע"ש. וביתר ביאור, שרות השיגה שחיי אומות העולם הם חיים בלי שום תוכן, וכמו עם הדומה לחמור, וטוב להתגייר ולחיות חיים של תוכן, גם אם יתכן שתגיע לה מיתה על ידי זה. כי מוטב לחיות חיים של תוכן בתורה ויראת שמים, גם אם תצטרך למות עליה מיתה של תוכן, מלחיות חיי בהמה בלי שום תוכן.

אמנם הקב"ה אמר אין אדם שומע לי ומפסיד, את היית מוכן לוותר על חיי משפחה ולא להעמיד דורות, ובלבד שתזכה לחסות בצל כנפי השכינה, על כן אז נתגלה ההלכה של עמוני ולא עמונית, וכתה להנשא אל בועז, ולהעמיד הזרע היותר חשובה בעם ישראל, מלכות בית דוד עד מלך המשיח. ועל כן קורין זאת ביום מתן תורתנו, שלא נסוג אחור כאשר נראה הקישויים שיש בקיום דברי התורה הזאת, אלא כדאי גם לומר באשר תמותי אמות, ובלבד שנוכל לחיות חיי התורה, חיים שיש בהם תוכן, ואין אדם שומע לי ומפסיד, וסוף הכבוד לבוא.

*

ונוכח עוד ללמוד ממגילה זו, אשר אין אדם מקפח שכר כל בריה, ממה שנאמר בערפה, ותשאנה קולן ותבכינה עוד (א-ד). ואיתא בגמרא (סוטה מב:) דרש רבא בשכר ארבע דמעוות שהורידה ערפה על חמותה [שתי בכיות משתי עינים], זכתה ויצאה ממנה ארבעה גבורים ע"ש. וראיתי לפרש כי באמת מתחלה היתה ברצונה להתגייר, ורק כאשר שמעה על קושי הסבל המזומן לה נמנעה מכך. ועל כך בכתה ערפה, שכאב לה למה אין לה

אברהם מתחלה קח נא את בנך והעלהו לעולה, היה נראה בעיניו שמפסיד את בנו, אשר זהו כל חיותו, מה תתן לי ואנכי הולך עירי (בראשית טו-ב), אבל באמת כאשר קיים מצות ה', לא רק שלא הפסיד, אלא הרויח, כי מה לו לאברהם אם יש לו בן שאינו יכול להוליד, ובאותה מעשה שהיה נראה לרעתו, בזה עצמו השיג טובתו, שזכה אז לנפש הראויה להוליד. ולכן במתן תורה לקח ה' את אילו של יצחק, והשמיע קול השופר ההוא, שאין לכם להתיירא בקיום מצות התורה, שכמה פעמים לפי ראות העין הוא גורם הפסד, אלא תתבוננו בקול השופר, שאין אדם שומע לי ומפסיד, ואדרבה שם צוה ה' את הברכה.

*

וזהו הענין שאנו קורין מגילת רות בחג השבועות, כי גם משם יש לימוד על מדה זו, שהכתוב מספרת, ויהי בימי שפוט השופטים ויהי רעב בארץ, וילך איש מבית לחם יהודה לגור בשדי מואב וגו' (רות א-א). וברש"י עשיר גדול היה, ופרנס הדור, ויצא מארץ ישראל לחוץ לארץ מפני צרות העין, שהיתה עינו צרה בעניים הבאים לדוחקו, לכך נענש ע"כ. אלימלך ואשתו נעמי רצו להתחכם על מצות ה' להחיות את אחיו מממונו, ויצאו מארץ ישראל וישארו עם הונם. ומה היה סופו, וימת אלימלך וגו', וימותו גם שניהם מחלון וכליון, ולקו גם בממונם ומתו גמליהם ומקניהם (רש"י שם).

וכאשר שבה נעמי לבית לחם, ותהום כל העיר ותאמרנה הזאת נעמי, ותאמר אליהן אל תקראנה לי נעמי, קראן לי מרה, כי המר שדי לי מאד, אני מלאה הלכתי וריקם השיבני ה' (א-טו). ופירש במלבי"ם, כי יש מי שאינו עני גמור, אבל לפי מצבו הקדום שהיה עושר גדול, ואין לו עוד כל זאת, אומרים עליו שנעשה עני. אבל מי שהוא מחוסר לחם להשקיט רעבונו, אין מן הצורך להזכיר עשירותו כדי לתארו לעני, אלא הוא עני במלוא מובן המלה. וזהו שאמרה אל תקראנה לי נעמי, אין מן הצורך להזכיר ערכה הקדום לתאר שפל המצב שלה, אלא קראן לי מרה כי ריקם השיבני ה', אין לי שום דבר אפילו פת לחם לאכול. וה' ענה בי ושדי הרע לי מאד, כי רציתי להתחכם על דברי ה'. ואם הייתי שומע לדבר ה' מתחלה, לא הייתי בא לידי כך.

*

וביותר נוכל ללמוד זאת מרות, כי מתחלה אמרו רות וערפה לנעמי שהם מוכנים להתגייר, כי אתך נשוב לעמך (א-ב). אך נעמי הסבירה להם כי בגירותם לא ימצאו שידוך להתחתן, העוד לי בנים במעי והיו לכם

מסירת נפש וואס א איד געבט אוועק פאר'ן רבונו של עולם, באצאלט מען אים כהנה וכהנה, דער אויבערשטער איז נישט מקפח שכר כל בריה, וואס א איד טוט פאר'ן רבונו של עולם, גייט ער קיינמאל נישט ארויס מיט קיין שאדן, דער באשעפער איז פאר קיינעם נישט שולדיג געבליבן. אויב מ'מיינט אז מ'קען כביכול אויסקרויזן דעם רבונו של עולם, און קענען זיך פירן אזוי ווי ער וויל, דעמאלטס דערלייגט מען. ווען א איד פאלגט וואס דער אויבערשטער זאגט, אפילו די שוועריקייטן, אפילו ווען ער קען נישט שטענדיג עומד זיין בנסיון, און ער לאזט א טרער אויף דעם וואס ער קען נישט עומד זיין בנסיון, אפילו אויף דעם איז דא א שכר פונעם אויבערשטן.

זאל דער אויבערשטער געבן, מ'זאל קענען טאקע מיטנעמען די תורה הקדושה מיט זיך, און זיך פרייען באמת. ווען מ'זאגט ברכת התורה זאל עס זיין מיט'ן גאנצן הארץ, אשר בחר בנו מכל העמים, דאנקן דעם רבונו של עולם ער האט אונז בחר געווען, אונז זענען מיר די עם הנבחר, אונז זענען מיר א אויסגעוועלטע פאלק, שלא עשנו כגויי הארצות ולא שמנו כמשפחות האדמה. פילן ביי זיך דעם חשיבות אונז זען מיר בני מלכים, אונז קענען זיך נישט פירן ווי אנדערע, אונז ווילן זיך נישט פירן ווי דער גוי פירט זיך, אונז שטייען העכער פון זיי, און אויף דעם איז דא דער שכר וואס דער רבונו של עולם האט געשריבן אויף תורה הקדושה.

זאל דער אויבערשטער געבן צו קענען מקבל זיין אויף זיך דעם עול התורה, זיין דבוק אין תורה הקדושה. זומער איז דא אסאך צייט וואס מ'קען לערנען, מער פון וואס מ'לערנט א אנדערע מאל, מ'האט מער וועקענישן ווי איבער'ן יאר. אויסנוצן די צייט אויף לימוד התורה, מיטהאלטן די שיעורי תורה, ווי מ'גייט מיטנעמען מיט זיך די גמרא'ס. ווען א איד איז דבוק אין תורה הקדושה דעמאלטס קען ער זיין אפגעהיטן, בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין, נישט דא קיין בעסערע תבלין ווי תורה הקדושה, כי הם חיינו ואורך ימינו, תורה הקדושה דאס איז די חשוב'סטע וואס א איד פארמאגט, זאל דער אויבערשטער געבן אז די זכות פון תורה זאל אונז ביישטיין, אונז האבן מקבל געווען די תורה, קיין שום אומה ולשון האבן דאס נישט געוואלט מקבל זיין, די תורה זאל בעטן פאר אונז, זיך אננעמען פאר'ן כלל ישראל, מען זאל זוכה זיין בקרוב אקעגן צו גיין משיח צדקינו במהרה בימינו אמן.

כחות הנפש להתגבר על רגשותיה ולקבל על עצמה עול מלכות שמים, וכמו שעשתה רות, ועבור דמעות אלו שולגו מעיניה מרוב צערה שאין לה הכח להתגבר על יצרה, זכתה שיצאו ממנה ארבעה גבורים ע"כ. ויש בזה לימוד מוסר השכל עצומה, שגם האדם שאין לו כח לעצור ולהתגבר על יצרו, ועיניו זולגין דמעות על מצבו, גם על זה אין הקב"ה מקפח שכרו, וכמו שזכתה ערפה.

*

ולא עוד, אלא גם מאבותיה של רות נוכל ללמוד זאת, דאיתא במדרש (רות רבה ב-ט) רות וערפה בנותיו של עגלון מלך מואב היו, וכתוב (שופטים ג-ב) ואהוד בא אליו וגו', ויאמר אהוד דבר אלקים לי אליך, ויקם מעל הכסא. אמר לו הקב"ה, אתה עמדת מכסאך לכבודי, חייך הריני מעמיד ממך בן יושב על כסא ה' ע"ש. הרי לנו כי גם על מעשה פעוט שהטריח עגלון את עצמו לכבוד ה', כמה גדול היה שכרו לזכות לבן יושב על כסא ה'. וממנה ילמדו שכרן של בעלי מצות שמטריחין את עצמו עבור כבוד ה' עד אין ערוך יותר, כמה גדול שכרו מה' שאינו מקפח שכר כל בריה.

*

ס'קומט אזא יום טוב ווי שבועות, וואס אלע האבן מקבל געווען די תורה, אמאל איז דא וואס דער יום טוב גייט אוועק אבער מ'נעמט מיט זיך גארנישט מיט, ס'איז גוט געווען, מ'איז געווען פריילעך, מ'איז געווען אין א דערהויבענע מצב דעם יום טוב. מ'גייט אוועק פונעם יום טוב דארף זיך א איד עפעס מיט נעמען הלכה למעשה, וואס גיי איך טון אנדערש פון וואס איך בין געווען, דאס איז די עיקר פון די עבודה, מיט צונעמען פון יום טוב אויף נאכדעם.

ווינן אידן זענען אוועק פון מתן תורה האט דער אויבערשטער געזאגט פאר משה רבינו, לך אמור להם שובו לכם לאהליכם (דברים ה-ו), נישט ביים מתן תורה ביים בארג סיני דארט זאלסטו מקבל זיין די תורה, שובו לכם לאהליכם, טוטס איבער פירן די תורה וואס עטס האטט מקבל געווען דא, צו ענק אינדערהיים. מסירת נפש וואס מתן תורה האט אונז געלערנט, די שופר איז געווען פון אילו של יצחק, צו ווייזן אז עס דארף זיין מיט מסירת נפש, אסאך מאל איז דא שווערע נסיונות וואס א מענטש האט, ס'קומט די זומער צייטן וואס דעמאלטס זענען די נסיונות נאך גרעסערע. אבער דאס איז אונזער עבודה, פאר יעדן

נתנדב ע"י ידידיו מוה"ר ר' שמואל דוד פישער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בתגלחת בנו למול טוב	נתנדב ע"י ידידיו מוה"ר ר' אשר זעליג נאה הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהכנס בנו לעול התורה והמצות	לעילוי נשמת הרבנות הצדיקת מרת שנידל רבקה בת הגה"צ ר' יצחק ע"ה אשת חבר של ב"ק מרן אדמו"ר בעל עור מיהודה זצוק"ל נפטר י"ח סיון שנת תשס"ה לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.	נתנדב ע"י ידידיו מוה"ר ר' נתן רובין הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למול טוב	נתנדב ע"י ידידיו מוה"ר ר' יעקב יוסף שימשאוויטש הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו למול טוב
---	---	---	---	--